

Cách làm bài văn biểu cảm về tác phẩm văn học

I. Kiến thức cơ bản

- Phát biểu cảm nghĩ về một tác phẩm văn học là trình bày những cảm xúc, tưởng tượng, liên tưởng, hồi tưởng, suy ngẫm của mình về nội dung và hình thức của tác phẩm đó.

- Bố cục của một bài cảm nghĩ về tác phẩm văn học gồm có ba phần:

Mở bài: Giới thiệu tác phẩm và hoàn cảnh tiếp xúc với tác phẩm.

Thân bài: Những cảm xúc, suy nghĩ do tác phẩm gợi lên.

Kết bài: Ấn tượng chung về tác phẩm.

II. Hướng dẫn tìm hiểu câu hỏi phần bài học

Câu 1.

a) Bài văn viết về bài ca dao: *Đêm qua ra đứng bờ ao*

b) Ghi lại bài ca dao

Đêm qua ra đứng bờ ao

Trông cá cá lặn, trông sao sao mờ

Buồn trông con nhện chăng tơ

Nhện ơi nhện hỡi nhện chờ mối ai?

Buồn trông chênh chéch sao mai

Sao ơi sao hỡi nhớ ai sao mờ?

Đêm đêm tưởng dải Ngân Hà

Chuôi sao Tinh Đầu đã ba năm tròn

Đá mòn nhưng dạ chẳng mòn

Tào Khê nước chảy vẫn còn trơ trơ.

Câu 2. Chỉ ra các yếu tố liên tưởng, tưởng tượng, hồi tưởng trong bài viết.

Nội dung bài viết	Yếu tố sử dụng
<i>Đêm qua ra đứng bờ ao</i>	Yếu tố tưởng tượng

<i>Trông cá cá lặn trông sao sao mờ...</i> Cảnh minh họa trong bài học có một bóng người đội khăn, mặc áo dài, chấp tay sau lưng quay mặt trông trời sao lấp lánh, bên cái cầu rửa ở bờ ao tối mờ	
Có lúc tôi đã nghĩ đây là một người quen thật của tôi, có thể là họ hàng ruột thịt kiếm ăn ở một phương xa đang hướng về cố hương. <i>Buồn trông con nhện chăng tơ</i> <i>Nhện ơi nhện hỡi nhện chờ mối ai?</i>	Liên tưởng và tưởng tượng
Tôi chỉ lơ mơ nghe thầy giáo giảng các nghĩa, các ý so sánh hình tượng. Tất cả tâm trí mắt nhìn của tôi càng như dính vào mạng tơ rung rinh trước gió với một con nhện lơ lửng giữa khoảng không đang giờ giờ càng, vừa ra vẻ ngẩn trông, vừa ra vẻ vờn đón, ngạc nhiên và thất vọng. Tiếng gió khuya vu vu và chính bóng người chỉ thấy đầu đội khăn, tay chấp sau lưng mà không thất mặt kia, mà gọi trời, gọi sao, gọi nhện. <i>Đêm đêm tưởng dải Ngân Hà</i> <i>Chuôi sao Tinh Đẩu đã ba năm tròn</i>	Hồi tưởng và tưởng tượng
Thì ra các vùng sao như cát, như thủy tinh vãi kia ở trong tranh minh họa là dải Ngân Hà? A! Sông Ngân! Sông Ngân! Thế là con sông điển tích mà tôi được biết bấy lâu, hàng năm cứ đến tháng bảy thì có một đôi vợ chồng tên là Ngưu Lang và Chức Nữ được quá giang gặp nhau, và chỉ được gặp nhau có một ngày thôi, ấy chính là con sông có một người không có tên nhưng tôi lại thấy quen quen và thân thương, đang ngược mặt lên trông, ngắm mà nhớ thương, mà mong đợi. Mong đợi và nhớ thương không tả rõ là ai, là đâu, là gì, mà sao vẫn thấy có một người, có một nơi, có một tình huống, có một cảnh, vừa man mác, vừa băng khuâng	Liên tưởng và tưởng tượng

da diết vô cùng. <i>Đá mòn nhưng dạ chẳng mòn</i> <i>Tào Khê nước chảy vẫn còn trơ trơ.</i>	
Lại có con sông Tào Khê này nữa! Hơn bốn mươi năm sau đây, tôi đã được tới đứng bên bờ phù sa của nó mà trông trời mây sông nước rồi cả sao khuya. Sông Tào Khê vắt ngang huyện Quế Võ tỉnh Hà Bắc, thông ra sông Cầu, nhỏ hẹp thôi, nhưng cũng chảy xiết lòng người, khiến những ai kia đã phải ghen ngào: <i>Đá mòn mà dạ chẳng mòn</i> mà nói với sông:	Liên tưởng và suy ngẫm
- Ôi Tào Khê! Nước Tào Khê làm đá mòn đấy! Nhưng dòng nước Tào Khê không bao giờ cạn chính là lòng chung thủy của ta! Vì nhớ mà buồn, một bài không học phải học kĩ mà cũng học thuộc lòng ngay, cả nhiều bạn tôi xưa cũng thấy như thế. (Nguyễn Hồng, Một tuổi thơ văn)	Liên tưởng và suy ngẫm

III. Hướng dẫn luyện tập

Câu 1. Phát biểu cảm nghĩ về một trong các bài thơ: “Cảm nghĩ trong đêm thanh tĩnh”, “Ngẫu nhiên viết trong buổi mới về quê”, “Cảnh khuya”, “Rằm tháng giêng”.

- Chỉ chọn một bài mà mình yêu thích nhất.
- Bài viết phải tuân theo bố cục 3 phần.

Cảm nghĩ trong đêm thanh tĩnh

a) Mở bài

Đêm hôm ấy trăng sáng đến lạ, đáng lẽ đã phải ngồi vào bàn học bài từ lúc này, nhưng vì thấy trăng đẹp quá em ráng ngồi lại ngắm trăng thêm chút nữa. Bài ngày mai rất nhiều em nhìn trăng luyện tiếc rồi bước vào nhà, học môn Sử

xong, em lấy bài môn Văn ra soạn, bất ngờ và thú vị thay đó là *Tĩnh dạ* tứ của Lý Bạch. Em đọc liền một hơi:

Sàng tiền minh nguyệt quang

Nghi thị địa thượng sương

Cử đầu vọng minh nguyệt

Đề đầu tư cố hương.

b) Thân bài

Trước mắt em hiện lên hình ảnh thi nhân Lý Bạch đang nằm nghỉ trong thư phòng trần trọc thao thức, rồi bất ngờ nhận ra ánh trăng đang chiếu sáng ở đầu giường giật mình, thảng thốt: “Ánh trăng ư?”

Sàng tiền minh nguyệt quang

Thi nhân ngồi dậy đi ra phía cửa sổ, sững sờ cả một không gian tràn ngập ánh trăng bao la huyền hoặc:

Nghi thị địa thượng sương

Sương hay trăng? Thi nhân thoáng chút nghi ngờ thị giác của mình. Ánh trăng như những sợi khói, như làn sương mỏng lãng đãng mơ hồ. Có lẽ cả hai, sương và trăng cùng hóa quyện hư ảo. Nhà thơ nhìn lên bầu trời kiểm chứng:

Cử đầu vọng minh nguyệt

Đây không phải là cái nhìn bình thường, mà sự tha thiết đắm đuối. Trên bầu trời trăng thu vắng vặc, trăng càng sáng càng gợi nên nỗi niềm cô đơn trong lòng người xa quê. Nỗi nhớ tràn ngập con tim để rồi thi nhân:

Đề đầu tư cố hương

Cái đề đầu chất chứa bao nỗi niềm tâm sự suy tư, quê hương nghìn trùng vời vợi luôn là sự khắc khoải trong lòng người, có phải nhà thơ Lý Bạch đang nhờ vầng trăng vắng vặc kia chuyển nỗi nhớ của mình về quê nhà? Khép lại bài thơ là hình ảnh một con người ngồi bên cửa sổ, trong không gian tràn ngập ánh trăng của một đêm khuya tĩnh mịch cúi đầu trầm tư.

Bài thơ chỉ có 20 chữ. Hai mươi chữ đối với chúng ta nhiều khi chưa thành một đoạn văn, hai mươi chữ của Lý Bạch thi tiên đã thành một bài thơ tuyệt vời, với bao tâm sự... Và đâu chỉ là thơ mà còn là một bức tranh nữa chứ. Bức tranh ấy có cảnh: Bầu trời, vầng trăng và một con người đang trong tâm trạng suy tư.

c) Kết bài

Bài đã soạn xong và bài thơ đã được nằm trong trái tim nhưng em chưa gấp sách vội, thần thờ ngồi trên bàn, bởi tình cảm quê hương được thể hiện một cách nhẹ nhàng thấm thía qua bài thơ đã làm cho em xúc động. Em cũng là người xa quê. Ngoài kia trăng vẫn sáng...

Câu 2. Lập dàn ý cho bài phát biểu cảm tưởng về bài thơ “Ngẫu nhiên biết nhân buổi mới về quê”.

a) Mở bài - Giới thiệu tác phẩm.

Hạ Tri Chương làm quan thời nhà Đường, ông sống biệt lập xa quê 50 năm, tới năm 86 tuổi mới trở về quê. Bài thơ này ra đời lúc ông mới đặt chân trở về quê nhà.

- Hoàn cảnh tiếp xúc với tác phẩm.

Nghe thầy cô giáo giảng, mình tự soạn bài, hoặc ngày trở về thăm quê.

b) Thân bài

Những cảm xúc suy nghĩ do bài thơ gợi lên:

- Cảm nghĩ về thời điểm ra đi và trở về của nhà thơ.
- Giữa các không đổi và cái thay đổi của nhà thơ → tình cảm của người xa quê.
- Cảnh ngộ bi kịch của nhà thơ bị gọi là khách ngay trên quê hương mình trong ngày đầu tiên trở về.
- Cảm thương cho hoàn cảnh của nhà thơ.

c) Kết bài

- Thông cảm với những người xa quê.
- Nỗi nhớ quê hương của chính bản thân do bài thơ gợi lên.